

Transparentnost firem: přehled prosazených opatření

Kde je v současnosti problém?

O veřejné peníze se mohou v Česku stále ucházet firmy s nejasnou vlastnickou strukturou. Podle studie DatLab skončí ročně asi 18 miliard korun z českých veřejných zakázek u firem sídlících v daňových rájích. Úřady tak samy nemohou vědět, kdo je konečným příjemcem peněz.

Rozkrývání vlastnických struktur a skutečných majitelů firem přitom může pomoci při ověřování podezření na: a) porušování povinnosti rozkrývat vlastnické struktury a skutečné majitele vyžadované právními předpisy v oblastech poskytování dotací z fondů EU, veřejných peněz a praní peněz, b) porušování mezinárodních sankcí a protiteroristických opatření, c) ekonomickou kriminalitu či správní delikty, zahrnující zejména korupční trestné činy a problematiku střetu zájmů, d) účast v praktikách vyhýbání se korporátním daním, nebo e) obcházení limitů financování politických stran a hnutí.

Hlavní problémy dosavadní úpravy evidence skutečných majitelů (dále jen “ESM”), která vychází z implementace 4. Směrnice EU proti praní špinavých peněz:

- ESM je **neverejná**, veřejnost do ní nemůže běžně nahlížet ani v ní vyhledávat informace.
- Nedokonalé vymezení **určení skutečného majitele**.
- S případným nesplněním evidenční povinnosti nejsou ze zákona spojeny **žádné sankce**.
- Chybí legislativní **zakotvení podmínky splnění povinnosti v ESM pro získání dotací a veřejných zakázek**.

Co přináší schválené zákony, které implementují 5. Směrnici EU proti praní špinavých peněz?

A) Zákon o evidenci skutečných majitelů

- **přesnější vymezení skutečného majitele** - skutečným majitelem je každá fyzická osoba, která je koncovým příjemcem nebo osobou s koncovým vlivem (pracuje se s hranicí 25 % na rozdělovaném prospěchu a 25 % na hlasovacích právech – v obou případech přímo nebo nepřímo), v případě svěrenských fondů je zase postaveno najisto, kdo je skutečným majitelem (zakladatel, svěrenský správce, obmyšlený, ad.)
- **některé údaje zapsané v ESM budou přístupné veřejnosti**: jméno a příjmení, stát bydliště, rok a měsíc narození, státní občanství, údaj o důvodu postavení skutečného majitele
- **mechanismus pro řešení nesrovnalosti v evidenci** - pokud má orgán veřejné moci či povinná osoba dle z. proti praní špinavých peněz (např. banky, auditoři, daňoví poradci, advokáti) důvodně za to, je v ESM nesrovnalost, oznámí ji rejstříkovému soudu → soud následně vyznačí poznámku nesrovnalosti a vyzve zapsanou osobu k jejímu odstranění (k odstranění nesrovnalosti poskytne přiměřenou lhůtu) → pokud k odstranění nedojde, soud zahájí řízení o nesrovnalosti → a) pokud je nesrovnalost potvrzena, tato skutečnost se zapíše do ESM a následně soud nesprávné údaje opraví,

nebo b) pokud je prokázáno, že skutečný majitel byl zapsán správně, soud poznámku nesrovnalosti z ESM vymaže;

- **ochrana práv třetích osob** - důležité je, že řízení o nesrovnalosti může zahájit soud i tehdy, je-li to vhodné k ochraně práv třetích osob, tj. nikoli je-li to např. vhodné pouze vzhledem k evidující osobě - třetími osobami lze rozumět ty, které mají či mohou mít (např. obchodní) vztah k evidující osobě, ale také případně širší veřejnost, může-li nesrovnalost být v rozporu s veřejným zájmem;
- **sankce za neprovedení zápisu údajů do ESM, případně za nesprávný zápis údajů:**
  - a) veřejnoprávní sankce (za neprovedení zápisu i za nedoplnění správných údajů po výmazu těch nesprávných na základě řízení o nesrovnalosti – až do 500 000,- Kč pro zapisující osobu a až do 500 000,- Kč pro skutečného majitele, koncového příjemce a osoby s koncovým vlivem za neposkytnutí součinnosti při zápisu do ESM);
  - b) soukromoprávní sankce - zneplatnění hlasovacích práv a práva na výplatu plnění pro skutečného majitele nezapsaného do ESM nebo pro společníky (právnícké osoby, které nemají zapsané své skutečné majitele)

V rámci projednávání návrhu zákona o evidenci skutečných majitelů ve sněmovně bylo pozměňovacím návrhem připraveným Rekonstrukcí státu **vyňato nadbytečné ustanovení o odlišném určování skutečného majitele korporace vložené do svěřenského fondu** od určování skutečného majitele samotného svěřenského fondu. Existovaly obavy, že by mohlo ustanovení posloužit jednak jako právní klička k oddálení uvedení premiéra A.Babiše jako jednoho ze skutečných majitelů společnosti Agrofert, a dále také jako obecná cesta, jak zákon obcházet.

B) Novela zákona o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti

Rekonstrukce státu dlouhodobě prosazuje jednoduchý princip, aby obchodní společnosti žádající veřejné peníze řádně plnily své zákonné povinnosti, mj. aby uváděly správné informace v ESM. Proto je významné, že se podařilo zakotvit do Novely zákona o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti (resp. do souvisejících zákonů - z. o zadávání veřejných zakázek a tzv. velkých a malých rozpočtových pravidel), jak na vládní úrovni tak cestou pozměňovacích návrhů, následující ustanovení:

- **povinnost právníckých osob ucházejících se o veřejné zakázky zajistit zápis svého skutečného majitele**, která je vynucována sankcí jejich vyloučení ze zadávacího řízení, nebude-li jejich skutečný majitel v ESM dohledatelný;
- **možnost zadavatele závazek ze smlouvy na veřejnou zakázku vypovědět nebo od ní odstoupit** bez zbytečného odkladu poté, co zjistí, že o dodavateli byly v průběhu zadávacího řízení uvedeny v ESM nepravdivé údaje;
- **povinnost právníckých osob ucházejících se o dotace doložit informace o svém skutečném majiteli** formou úplného výpisu platných údajů a údajů, které byly vymazány bez náhrady nebo nahrazeny novými údaji, z ESM - důsledkem nesplnění této povinnosti je zastavení řízení o dotaci či návratné finanční výpomoci.

I přes schválení uvedených změn je **i nadále důležité, aby se úřady při rozdělování veřejných peněz plně nespolehalo na údaje uvedené v ESM**, i vzhledem k tomu, že je i přes významné sankce i nadále možné, že žadatelé o veřejné peníze uvedou v ESM nesprávné údaje. Zákon o zadávání veřejných zakázek poskytuje zadavateli nástroje k tomu, aby si údaje ověřoval (ať už u dodavatele - na základě § 46, nebo u jiných subjektů - např. poskytovatele reference, státních úřadů, apod.), nebo si údaje opatřoval sám (§ 39 odst. 4). Pokud zadavatel na základě ověření či opatření si dalších dokladů zjistí, že došlo ke střetu zájmů a jiné opatření kromě zrušení

zadávacího řízení není možné (§48 odst. 5 písm. b), je pak vybraného dodavatele povinen vyloučit (§ 48 odst. 8). Pro zadavatele je také nadále zachována možnost v zadávacích podmínkách požadovat předložení dokladů o majetkové struktuře účastníka zadávacího řízení, nebo jeho poddodavatelů (§ 103 odst. 1 písm. d).¹ Obdobně lze také zmínit v případě dotací ustanovení § 14j (*Výzva k podání žádosti*) a § 14k (*Odstranění vad žádosti, doložení dalších podkladů a úprava žádosti*) z. o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla).

Rekonstrukce státu se pokusila v rámci legislativního procesu projednávání obou implementačních zákonů prosadit ještě **zpřesnění ověřování skutečných majitelů žadatelů o veřejné peníze** a princip, že **do odstranění nesrovnalosti v ESM nemohou být žadatelům veřejné peníze přiděleny**. Tyto změny však kvůli hlasům poslanců ANO, ČSSD, KSČM a SPD nebyly schváleny.

Shrnutí

Schválené zákony by měly přispět k „**naplnění**“ ESM, jelikož bez uvedení údajů o skutečném majiteli v ESM nebude vůbec možné se ucházet o veřejnou zakázku, dotaci či návratnou finanční výpomoc. **Možnost získat veřejné peníze tak bude pro firmy novou motivací pro řádné plnění ESM**. Přínosem zákonů jsou také **významné veřejnoprávní a soukromoprávní sankce**, které by měly firmy motivovat k tomu, aby v ESM uváděly správné údaje. K posílení vymahatelnosti povinností v ESM se evidujících subjektů by měla pomoci i **veřejnost částí údajů o jejich skutečných majitelích** a **možnost občanů iniciovat nápravu**, může-li nesrovnalost být v rozporu s veřejným zájmem.

Úkolem nového složení Poslanecké sněmovny po letošních volbách by pak mělo být schválení legislativní změny, která explicitně umožní odeprít veřejné prostředky subjektům, jež mají v ESM nesrovnalosti.

---

¹ Podrobněji k tématu připravily členské organizace Rekonstrukce státu (Lexperanto a Frank Bold) manuál s názvem *Jak ověřovat vlastnické struktury a skutečné majitele dodavatelů veřejných zakázek*. On-line k dispozici zde:

https://www.rekonstrukcestatu.cz/download/ZkrXPg/manual_jak_overovat_skutecne_majitele.pdf